

יד
מהרי"ץ

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
ויצא
כסלו ה'תשע"ז ב'שכ"ח
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

נושאי השיעור:

ביאור חלום יעקב אבינו.

האם המלה "פתח" בתחילת מאמר, מורה על התחלת דברים, או על ביאור דבר סתום ונעלם.

הבנת חלוקת המברכים במנחת שבת ובשני וחמישי, בפרשת ויצא.

אדון העולמים בעל הרחמים ר"ת אהב"ה, וחשיבות ההתקשרות והחיבור שבין האדם לחבירו.

המשך בעניין סיום הש"ס בחבורה, האם הדבר דומה לדין "זה אינו יכול וזה אינו יכול" האמור לגבי מלאכה בשבת, ויישוב 15 חקירות בעניין דלעיל.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642

שלוחה 6

קול הלשון – 03-6171031

מספר השיעור במערכת קול הלשון – 503

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 379

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.
השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפני מרן הגאון שליט"א,
וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.
פרטים בטלפון: 050-4140741. נא לתאם זאת לפני השיעור.
והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים,
ימלא המקום ב"ה כל משאלות ליבם לטובה. אכ"ר.

השיעור מוקדש להצלחת ר' גיל בן שמשון וזהבה הי"ו, המקום ברוך הוא ישלח להם ברכה והצלחה בכל מעשי ידיהם, וימלא כל משאלות ליבם לטובה, אכ"ר.

לקראת ימי החנוכה שיבואו עלינו לטובה, נפתח בנושא הקשור לשורש העניין, מלכות יון הרשעה, שעמדה על ישראל, וב"ה נגאלנו ממנה, ואנו מצפים לגאולה שלימה מן המלכות הרביעית. הדבר גם קשור, לפרשת השבוע ויצא.

במדרש ויקרא רבה [פרשה כ"ט אות ב'] כתוב כך, ר' נחמן פתח, וְאַתָּה אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב וִירְמִיָּה ל', י'. ונמצא גם בישעיה מ"ד, ב' אולם שם כתוב בלי וְאַתָּה, מדבר ביעקב, דכתיב [בראשית כ"ח, י"ב] וַיַּחְלֵם וַהֲנֵה סֵלֶם מִצֵּב אֲרָצָה. אומר רבי נחמן, כי הפסוק הזה רומז על יעקב אבינו, שכתוב עליו וַיַּחְלֵם וַהֲנֵה סֵלֶם מִצֵּב אֲרָצָה, וְרָאִישׁוֹ מִגִּיעַ הַשְּׁמִימָה, וַהֲנֵה מִלְּאֲכֵי אֱלֹהִים, עֲלִים וְיִרְדִּים בּוֹ.

האם המלה "פתח" בתחילת מאמר, מורה על התחלת דברים, או על ביאור דבר סתום ונעלם.

מקודם אמרתי, כי אנחנו פותחים בעניין זה, גם כאן כתוב כי רבי נחמן "פתח" בכך.

בהרבה מקומות בדברי חז"ל, בגמרא ובמדרשים ובספר הזוהר הק', ישנה את הלשון 'פתח'. לא כ"כ פשוט, מה משמעות הדבר. האם הדבר כפישוטו, 'פתח', דהיינו זאת היתה פתיחת הדרשה או השיעור, במלים האלה. או שהמלה 'פתח', היא במובן 'דָּרַשׁ', הוא ביאר דבר סתום, פתח וגילה אותו. עכ"פ לפעמים המובן הוא, שהכוונה לדרוש. ישנה גמרא כזאת במסכת זבחים [דף ה ע"א], אמר ריש לקיש, אפתח אנא פתחא לנפשאי. וכן במסכת מועד קטן [דף כ"ה ע"ב], לגבי ההספדים, פתח עליה ההוא ינוקא וכו', פתח עליה ההוא ספדנא וכו'. דהיינו, כך הוא פתח

את ההספד. לכאורה, מה איכפת לנו שבכך הוא פתח? ואם הוא לא פתח בכך, אלא אמר זאת באמצע ההספד?

כמו־כן יש סגנון 'את פתח לו'. בודאי שהמלה 'פתח', פירושה פתיחה. אבל הכוונה היא, בזמן שחז"ל מביאים איזו דרשה. כאשר אמרו, רבי פלוני פתח, האם זאת לשון של 'פתיחה', שזהו הנושא הראשון שהוא הזכיר מיד בהתחלה.

יכול להיות, אפשר להבין, כי גם אם הכוונה שהספדן ההוא 'פתח', דרש פסוק מסויים על הנפטר, וקישר אותו אליו, אבל זאת גם היתה פתיחה כפישוטה. כי הקוטב של־הספד, העניין המרכזי של־אותו הספד, היה הפסוק הזה. גם יזכרו זאת יותר. לכן הוא פותח עם זה, כיון שברצונו לעורר את הציבור, וזה מה שיזכר להם יותר, כאשר הם דורשים במעמדות ומושבות. א"כ, זהו כפישוטו.

במסכת מגילה [דף י' ע"ב] כתוב כך, רבי שמואל בר נחמני, פתח לה פיתחא להאיי פרשתא מהכא, [ישעיהו נ"ה, י"ג] תחת הנעצוץ יעלה ברוש ותחת הסרפד יעלה הדס וכו'. וישנם שם עוד הרבה דברים, במה כל אחד מן החכמים 'פתח', כיון שהוא דיבר אח"כ על פורים ומגילת אסתר. המשמעות היא, רש"י אומר, 'פתח לה פיתחא להאיי פרשתא מהכא', כשהיה רוצה לדרוש בעניין איגרת פורים, היה מתחיל לדרוש מקרא זה. לכאורה, רש"י כולל את שני הדברים. כאשר הוא היה רוצה לדרוש, הוא היה 'מתחיל' בכך. משמע 'מתחיל' כפישוטו.

מהרז"ו בהתחלת פירושו על בראשית רבה, וכן בהתחלת פירושו על ויקרא רבה, כותב לא כך, וז"ל, תיבת פתח בדברי חז"ל, אין פירושו בכל מקום התחלת דברים, שמתחיל לדרוש אלא פירושו לפעמים כמו פתיחת

א"כ, השר של בבל עלה שבעים עווקים, דהיינו שבעים מדרגות. ומדי, חמשים ושנים. ויון, מאה ושמונים. אבל אלו, רק שלוש מלכיות. הרי ישנן, ארבע מלכיות. הראשונה, בבל. אח"כ מדי, שזהו המן הרשע, 'פרס ומדי'. ואח"כ יון, זהו מה שלפנינו כעת, ימי החנוכה, זה אנטיוכס. ומלכות אדום, שהחריבה את בית המקדש השני, ואנחנו עד היום בגלות אדום.

כעת יעקב אבינו רואה, את שרו של אדום, עולה, ולא יודע כמה.

באותה שעה, נתיירא יעקב אבינו. אמר, אפשר שאין לזה ירידה? אמר לו הקדוש ברוך הוא, וְאַתָּה אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב. אפילו הוא עולה ויושב אצלי, משם אני מורידו. הה"ד [עובדיה א', ד'] אִם תִּגְבִּיחַ בְּנֶשֶׁר, וְאִם בֵּין כּוֹכָבִים שִׁים קִנְף, מִשָּׁם אֲוִרֶיךָ נָאִם יְיָ. כך הקב"ה אומר, על שרו של עשיו.

הבנת חלוקת המברכים במנחת שבת ובשני וחמישי, בפרשת ויצא.

בעזרת ה' יתברך, ברצוני לומר לכם חידוש נפלא, לגבי הקריאה בספר תורה, בפרשת השבוע ויצא, בקריאת התורה במנחת שבת ובשני וחמישי. זהו דבר, שאם לא מתעמקים וחושבים ומעיינים, לא רואים איזו חכמה היתה לקדמונינו נע"ג. ישנם דברים פשוטים שהם קבעו, והלואי שאנחנו נבין את מה שהם עשו. ק"ו שלא נחלוק עליהם, ולא נסתור את דבריהם. לפעמים חושבים, טוב, למאי נפקא מינה? שיהיה כך, או אחרת?

תראו בפרשת ויצא, (בסוף תכלאל תורת אבות, שחילקו כעת לציבור) כתוב שם כיחילוק המברכים הוא, יש גירסא דד"ד סימן. אינני יודע, מדוע הדבר כך. לא נראה לי. מסתבר יותר, כי הסימן הנכון הוא כפי הגירסא דד"ה. אינני מבין, מדוע להוריד את הפסוק האחרון,

דלת, ופתיחת דבר סתום וכו'. וכן הוא הפי' של תיבת פתח, בכמה מקומות שנזכרו בגמ' ובמדרשים. הוא השווה הרבה מקומות, והגיע למסקנא, כי לא בכל מקום פירוש המלה 'פתח' היא כפישוטה, התחיל, אלא הכוונה שהוא פתח את הסתום, הסביר דבר שהיה נעלם, ולא ידענו אותו. לכן זה כתוב, בלשון נעלם.

גם בספר הזוה"ק, ישנם מקומות רבים שכתוב כך, רבי פלוני פתח. לכאורה הכוונה היא, שהוא דרש. זה לא שהוא בדוקא פתח, כי כבר פתחו אחרים מקודם. אלא הכוונה, שכל אחד התחיל בכך את הנושא שלו.

זאת רק בכדי לדעת באופן הכללי, כי לפעמים המשמעות היא אינה ממש 'פתיחה', ואכמ"ל.

בכל אופן, במדרש שהבאנו [בתחילת השיעור] כתוב כך, ר' נחמן פתח, וְאַתָּה אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב, מדבר ביעקב, דכתיב [בראשית כ"ה, י"ב] וַיַּחֲלֶם סֹלֶם מִצֵּב אֲרָצָה.

אמר ר' שמואל בר נחמן, אלו שרי אומות העולם. דאמר ר' שמואל בר נחמן, מלמד שהראה הקב"ה ליעקב אבינו שָׂרָה של בבל, עולה שבעים עווקים. ושל מדי, חמשים ושנים. ושל יון, מאה ושמונים. הקב"ה הראה ליעקב אבינו בחלום, את כל מה שיהיה לעם ישראל במשך כל הדורות, אחרי מאות שנים. הוא הראה לו, שתהיה גלות בבל. והשר שלה, הרי לכל אומה למטה, ישנו שר הפועל מלמעלה. כידוע מאמר חז"ל, אין הקב"ה נפרע מאומה למטה לפני שהוא נפרע מן השר שלו מלמעלה. ההשפעה והכוח של האומות הללו, בא בעצם מן השרים שלהם העליונים. למטה זאת רק בבואה, לפי המציאות שלנו, אבל הדבר מתחיל בשמים.

'את אשר דיברתי לך', והשלישי יסיים במלים 'ואולם לזו שם העיר לראשונה'. מה מפריע, לגמור כאן?

בנראה, שזאת אינה שאלה. כיון שסוף סוף, העניין לא נגמר שם. הם רצו, להשלים את העניין. כיון שישנם רק עוד מספר פסוקים, סיימו את הקריאה שם.

אבל השאלה הקשה היא, מדוע קבעו לעולה ראשון, להפסיק באמצע העניין? לכאורה, מפסיקים באמצע דברי ה' הרי כתוב, והנה י"י נצב עליו ויאמר אני י"י וגו', ובפסוק הבא, היכן שמתחיל הלוי, כתוב המשך דברי ה', והיה זרעך כעפר הארץ וגו'. היה צריך להיות, שהעולה ראשון, דהיינו הכהן, יסיים במלים 'עולים ויורדים בו', ואח"כ העולה שני יתחיל בפסוק והנה י"י נצב עליו ויאמר אני י"י וגו', והיה זרעך כעפר הארץ וגו', והנה אנכי עמך וגו'.

ואכן, כך היא החלוקה, בספרי הדפוסים. האשכנזים והספרדים מסיימים את העולה ראשון, במלים 'עולים ויורדים בו'. מה ראו אבותינו נע"ג, להוסיף לקורא הראשון פסוק נוסף? נראה לכאורה, כי מפסיקים אותו, באמצע העניין. צריכים להרגיש את הקושיא. הדבר הזה קשה. זאת קושיא. מדוע מפסיקים באמצע העניין?

אבל למעשה, גם הם לא נמלטו מן הקושי. בספר מאורי אור [חלק שביעי דף ר"כ ע"ב] ובספר בית אהרון מגיד [חלק י"א דף נ"א] מובא, לגבי החלוקה שלהם, כי גם היא איננה טובה. לדבריהם, מה פתאום מפסיקים באמצע החלום? צריך שהעולה ראשון יקרא עד 'את אשר דיברתי לך', דהיינו שיקרא את כל החלום, זה יוצא ששה פסוקים, והעולה שני יקרא ג' פסוקים, מן הפסוק וייקץ יעקב וגו', ויירא ויאמר וגו', וישכם יעקב בבוקר וגו', עד

והאבן הזאת אשר שמת מצבה וגו', הרי זהו סוף העניין, וראוי להשלים אותו. נראה כי זאת טעות, נתחלפה להם האות דל"ת באות ה"א, וצ"ל דד"ה סימן. הפסוק הזה, והאבן הזאת וכו', שייך למה שקראנו בהתחלה, ויקח מאבני המקום וגו', ויקח את האבן וגו'. אינני יודע מדוע לפי הגירסא הזאת, העולה שלישי עוצר שם. זה בסך הכל עוד פסוק אחד, ובכך נשלם העניין.

בכל אופן, ברצוני לדבר כעת, לגבי המברך הראשון. מוסכם לפי ספרי התיגאן, שהוא קורא ארבעה פסוקים. ויצא יעקב וגו', ויפגע במקום וגו', ויחלום וגו', והנה י"י נצב עליו ויאמר וגו'. העולה שני, ג"כ קורא ד' פסוקים, והיה זרעך וגו', והנה אנכי עמך וגו', וייקץ יעקב משנתו וגו', ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה וגו'.

לא ניכנס כעת לשאלה הכללית, לגבי חלוקת המברכים במנחת שבת ובשני וחמישי. כידוע, אצלינו התימנים, בדרך כלל זה פחות מאשר הכתוב בדפוסים. הם תמיד עושים, עד שני. לא משנה, אם זה קצר או ארוך, הם מחלקים לפי זה את הקריאה. אבל אנחנו הולכים, כפי ההלכה, שצריך לקרוא עשרה פסוקים. דהיינו, אם אפשר לחלק את הקריאה כך, ארבע שלוש שלוש, ולא משנה מה הראשון, לפי העניין. אא"כ אין ברירה, כגון אם ישנו ריוח פרשה, או דבר שאי אפשר לסיים בו, או דבר שאי אפשר לפתוח בו, שהרי אין מסיימים או פותחים בדבר רע. רק אם ישנו הכרח, אזי מסיימים פסוקים. אבל כאשר אין הכרח, אז זה פחות.

בנדון דידן, צריך להבין למה הראשון קורא ד' פסוקים, והשני ד' פסוקים, והשלישי ה' פסוקים? לכאורה, היה אפשר לחלק זאת באופן אחר, שיהיו פחות פסוקים. לדוגמא, העולה ראשון יקרא ג' פסוקים, יסיים במלים 'עולים ויורדים בו', והעולה שני יסיים במלים

המלאכים שלא יזיקו לו. לכן הוסיפו, את הפסוק הזה.

נחזור כעת אל הקושיא השנייה, מאחר שישנו הכרח להוסיף את הפסוק הזה, א"כ תוסיף עוד שני פסוקים, ונסתדר לפי כל הדעות. הרי בכל מקרה, אנחנו מסיימים את כל הקריאה, בפסוק 'עשר תעשרנו לך'. בין כה וכה, ישנם מספיק פסוקים. א"כ שהעולה ראשון, יגמור עד סוף החלום?

חושבני, כי התשובה לכך היא כדלקמן. הרי, ישנם ברכות בפסוקים האלה. העולה לתורה, הוא מזרע יעקב. לכן, לא רצו לתת לעולה ראשון, את כל הברכות. אלא שיהיה לראשון, אבל גם לשני. כגון, הפסוק 'לך אתננה ולזרעך', כיון שהוא מזרע יעקב, הוא קיבל את הברכה הזאת. והעולה שני, קורא את הפסוק 'והיה זרעך כעפר הארץ', וגם הוא קיבל ברכה. לכן חילקו זאת כך, בכדי שתהיה ברכה גם לעולה השני.

ממילא יוצא, כי החלוקה היא ממש נפלאה.

שאלה מהקהל: למה חייב שתהיה ברכה לשני, אם בלאו הכי לשלישי אין ברכה?

תשובת מרן שליט"א: מה שאין, אין. אין למדים אפשר משאי אפשר. הוא יקבל במקום אחר. רק כאשר באים לחלק, ורואים שישנה האפשרות, אם יש מקום לכך, עושים כן. מה שאפשר, אפשר. ומה שאי אפשר, אי אפשר. וכי מה יהיה, אם הברכות היו רק בשלישי? ואין לכהן? נסתדר כבר שם.

שאלה מהקהל: אבל עדיין קשה, למה מפסיקים באמצע העניין?

תשובת מרן שליט"א: היכן שישנה סיבה, שאני. את הפסוק הראשון, היתה חובה להוסיף לעולה ראשון. ומצד שני, רצו לזכות את העולים, כיון שאנחנו מזרע יעקב, לכן כל

זואולם לזו שם העיר לראשונה, והעולה שלישי יקרא עוד שלשה פסוקים. מדוע מפסיקים באמצע החלום? לכן הוא מציע, לחלק זאת כך. הם סוברים, כי החלוקה שלהם, היא בלתי מדויקת, והעולה ראשון צריך לסיים את כל החלום, עד 'את אשר דיברתי לך'.

זאת קושיא נוספת, קושיא בתוך קושיא. בעזרת ה', אנחנו נתרץ בהמשך את שתי השאלות. זאת קושיא, גם לדידהו. והקושיא הראשונה, היא לדידך.

בסייעתא דשמיא, הקב"ה האיר את עיני, ומצאתי ביאור לעניין זה, הפלא ופלא.

בגמרא במסכת חולין [דף צ"א ע"ב] כתוב, לגבי הפסוק 'והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו', כי יעקב אבינו ראה בחלום, שמלאכי השרת עולים לשמים, ורואים את דמותו של יעקב אבינו חקוקה בכסא הכבוד. וכאשר הם יורדים למטה, הם ג"כ רואים את יעקב אבינו. הם מתפלאים, מה זה? איך זה יכול להיות? אותו הדבר, גם בשמים וגם בארץ? והם עושים השוואות, ורואים שזה בדיוק הוא, זה מתאים. וכתוב, שהם רצו להזיק לו. או מחמת קינאה, או מסיבות אחרות. כגון איך אתה ישן במקום קדוש כזה? הרי אפילו בבית הכנסת אסור לישן? הם רצו להזיק לו. לכן הקב"ה בא והגין עליו, הציל אותו.

הגמרא אומרת כך, תנא, עולין ומסתכלין בדיוקנו של מעלה, ויורדין ומסתכלין בדיוקנו של מטה. בעו לסכוניה. מיד [בראשית כ"ח, י"ג] וְהִנֵּה יָיִ נֹצֵב עָלָיו.

כעת הדבר מובן, הפלא ופלא. רבותינו הראשונים נע"ג, לא רצו לעצור במלים 'עולים ויורדים בו', כיון שבמצב הזה, היה יעקב אבינו בסכנה, לכן חובה להצמיד לכך את הפסוק הבא, והנה י"י נצב עליו ויאמר וגו', שהקב"ה בא ומגין עליו, שומר אותו, סילק את כל

אחד יקבל ברכה. 'ולזרעך' לראשון, 'זרעך' לשני. זאת בכדי שאח"כ יהיה שלום וברכה והבנה. אחרת, השני יאמר לראשון, למה לקחת לי את כל הברכות? אפשר למצוא את הרעיון הזה, גם במקומות נוספים.

מהלך נוסף, ישנו במדרש שמות רבה ופרשה ל"ב. שבעים פנים לתורה. שם ישנו פירוש אחר, לגבי הפסוק 'עולים ויורדים בו'. וגם לפי הדברים שם, רואים שהדבר מתחבר. כתוב שם כך, וכן אתה מוצא שהראה הקב"ה ליעקב, שרי כל מלכות ומלכות. שנאמר, ויחלם והנה סלם מצב ארצה. הראה לו כמה אומות, וכמה איפרכין, וכמה שילטונין, עומדים מכל מלכות ומלכות. הקב"ה הראה אז בחלום ליעקב אבינו, מה יהיה במשך כל הדורות, מי יהיו המלכים והנשיאים אשר ישלטו בעולם, ומי יעשה מהפכות ומלחמות בעולם, ומי יתגבר.

וכשם שהראה לו אותן עומדים, כך הראה לו אותן נופלים. שנאמר, והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו. הוא הראה לו אותם, לא רק כשהם עומדים, אלא גם כשהם נופלים. 'עולים ויורדים'. לאחר מכן, אמר לו הקב"ה, עֲלֵה אִף אֶתָּה. אמר לו יעקב, מתיירא אני, שמא ארד כשם שירדו אלו. יעקב אבינו פחד, שמא בסוף גם הוא ירד. א"ל הקב"ה, אל תתירא. כשם שאני יורד מגדולתי, כך לא אתה ולא בניך יורדים מגדולתם. כאשר יגיע זמן השליטה של עם ישראל בעולם, והם יעלו, הם לא ירדו. שנאמר, והנה י"י נצב עליו.

הפלא ופלא. זהו 'עולים ויורדים בו'. וכאשר מגיע הזמן של יעקב אבינו לעלות, הוא מפחד, אבל הקב"ה אומר לו, אל תדאג, אני ניצב עליך, ואתה עומד כפי שאני עומד.

ולמעשה, זהו אינו דרש. רבינו הרמב"ם [בהלכות יסודי התורה פרק ז' הלכה ג'], מביא

את הדברים הללו להלכה. הרי בדרך כלל, בחלוקת המברכים, לא הולכים לפי דרשות, אלא לפי הפשט. כי אחרת, אין לדבר סוף. אבל בנ"ד, מצאתי הוכחה מדברי הרמב"ם, כי הוא לומד שזהו הפשט, פשטא דקרא.

הרמב"ם כותב כך, הדברים שמודיעים לנביא במראה הנבואה, דרך משל מודיעין לו. ומיד יחקק בלבו פתרון המשל במראה הנבואה, וידע מה הוא. כך לגבי כל הנביאים. כגון, מה שהראו ליחזקאל, את החיות ברקיע. וכן מה שהראו לירמיה, 'מקל שקד אני רואה', 'סיר נפוח אני רואה'. וכן לנביא זכריה, הקב"ה הראה לו רמזים ומשלים. ואת הנמשל, הנביא הבין מעצמו, בצורה הברורה. כי הקב"ה חוקק לו, גם את פתרון המשל. כמו הסולם שראה יעקב אבינו, ומלאכים עולים ויורדים בו, והוא היה משל למלכיות ושעבודן. וכמו החיות שראה יחזקאל, והסיר נפוח ומקל שקד שראה ירמיה, והמגילה שראה יחזקאל, והאיפה שראה זכריה, וכן שאר הנביאים. כיון שהרמב"ם מביא זאת בהלכות יסודי התורה, זאת אומרת שהרמב"ם למד כי זהו פשטות המקראות, וזה הלימוד שלהם. הוא קובע זאת במסמרות, שכך הוא סדר הנבואה.

ממילא, גם לפי המדרש הזה, מובן הטעם שהקדמונים לא רצו להפסיק בפסוק 'עולים ויורדים בו', אלא צריך להשלים את הפסוק, והנה י"י נצב עליו ויאמר וגו', בכדי להראות כי עם ישראל עולה ואינו יורד. לכן, הפסוק הזה חייב להיות בצמידות לפסוק הראשון. אשרינו מהדטוב חלקינו.

אדון העולמים בעל הרחמים ר"ת אהב"ה,
וחשיבות ההתקשרות והחיבור שבין האדם
לחבירו.

בפסקי מהרי"ץ הלכות ברכות השחר [חלק
א' דף ע"ד] מובא כך, מתחיל הגדול שבציבור

התפילה, כדי שיזכה כל אדם להיות לו חלק בכוונת ומצוות שחבירו עושה. הרי כל ישראל ערבים זה לזה, דהיינו אם ח"ו ישנו מישהו שעושה עבירה, ואתה יכול להוכיח אותו ואינך מוכיחו, אזי ח"ו כולם סובלים בגללו. כיון שכל עם ישראל הם נשמה אחת, נפש אחת. ערבים זה לזה. לכן, צריך להוכיח אותו, אולי הוא ישמע. אם הוכחת אותו, יצאת ידי חובה. וגם דבר זה, אינו כ"כ פשוט. אבל בכל אופן כך, יוצא לפי המהרלב"ח וסימן ע"ז. ועיין חסד לאלפים הלכות נפילת אפים סימן קל"א סעיף ג'. כי אם מוכיחים, יצאנו ידי חובתנו. כמובן, אם יש לנו את האפשרות למחות. אבל אם אין אפשרות למחות, ממילא אנחנו פטורים, אפילו שיעשו הרע והרשע. בזמנינו בדרך כלל אדרבה, אם נמחה, אולי יהיה יותר גרוע. כך הדבר, לגבי העבירות. ולגבי המצוות, ישנה אפשרות, שהאדם יזכה במצוות, אשר השני עושה. אם חבירו מניח תפילין ומתפלל, ישנה אפשרות שגם הוא יזכה בזה, ע"י שהוא מתחבר איתו ואוהב אותו עוד לפני התפילה. כבר בבוקר, שאז מתחילים כל המצוות.

ודבר זה, מתורתו של רבינו האר"י זלה"ה למדנו, וז"ל, האדם על ידי האחדות שיש לו עם כל ישראל, הוא כגוף אחד, ויש לו חלק עם כל המצוות. ומשום זה, הצדיק מכפר על כל הדור, ע"י שמצטערים במיתתו. והוא על ידי האחדות, שכולם כנפש אחת וכו'. מהרי"ץ כותב זאת בפירושו עץ חיים על התכלאל, ושם בפסקי מהרי"ץ הדבר מסודר בתורת ההלכה הראשונה של ברכות השחר.

אני אומר זאת, כיון שדיברנו לגבי עניין חבורת ש"ס, כי ישנו עניין להתחבר, כל 'משפחת' פעולת צדיק, בלימוד הש"ס, משמחת תורה שעבר עד שמחת תורה שיבוא לקראתנו לשלום. דיברנו בשיעור הקודם על הנושא

בנועם ואומר, אדון העולמים בעל הרחמים גדול העצה דרכו נערצה וכו'. בשחרית בבוקר, היו מקומות שנהגו, לומר את ברכות השחר בבית הכנסת. בדרך כלל, עושים כך ביום שבת. אבל בזמנינו, לא עושים כך אפילו בשבת, אלא כל אחד אומר זאת לבדו. בזמן מהרי"ץ היה נפוץ, שגם ביום חול הש"צ מוציא את הציבור ידי חובתם, בברכות השחר, והוא מתחיל לפני כן בפיסקת 'אדון העולמים בעל הרחמים'. זוהי הפתיחה.

כותב מהרי"ץ, דע ידידי אהובי, כי שבת זה, יסודתו בהררי קדש, קדש קדשים, נכבדות ונפלאות מדובר בו, ייחודא דעלמא וכו'.

לאחר מכן מהרי"ץ מביא בשם מהר"י צעדי, שכתב בזה"ל, תחילת שבת זה, אדון העולמים בעל הרחמים, ר"ת אהבה. מדוע קבעו בתחילת תפילת שחרית, ר"ת אהב"ה? בשלמא את המלה 'אדון' העולמים, אפשר להבין לפי המעשה הידוע עם הגר"א, שאברהם אבינו היה הראשון אשר קרא להקב"ה בשם 'אדון'. וכיון שתפילת שחרית כנגד אברהם אבינו, לכן קבעו לפתוח ולומר אז את המלה 'אדון'. אבל 'אדון' העולמים בעל הרחמים, מאי טעמא. לרמזו למ"ש חז"ל, שיכוין האדם לקיים מצות ואהבת לרעך כמוך, שהיא כללית לכמה מצות עכ"ל. לפני התפילה, צריך שהאדם יתכווין לכלול את עצמו עם כל עם ישראל, לאהוב כל אחד מישראל כגופו, כיון שזאת מצוה כללית.

מוסיף מהרי"ץ במהדורא בתרא, וז"ל ספר אור ישראל [בדף פ"ג ע"ג], וקודם שיתחיל להתפלל יאמר, הריני מקבל עלי מצות ואהבת לרעך כמוך, והריני אוהב כל בן ישראל כנפשי ובמאודי ע"כ.

אומר מהרי"ץ עוד, והנה ראו הראשונים, לרמז מצות ואהבת לרעך כמוך, בראשית

שמבחינת המלים, זה נראה אותו הדבר, אבל מי שרואה את שורש הדבר, ואת ההבנה העמוקה שבעניין, לפי הסברא הישרה, מבין כי אין להשוות בכלל בין הדברים.

בימי חרפי, כאשר הייתי בחור בישיבה, זכורני סיפור מעניין. זאת בכדי לראות, להבין, מה הפירוש 'סברא עקומה'. איך מי שאינו מבין, מדמה מילתא למילתא, הוא חושב שהדברים דומים. זהו דבר חריף, אבל מי שיתעמק בכך, ימצא בזה טוב טעם ודעת.

סיפרו על מישוהו, אשר ראו אותו יושב ולומד במסכת ביצה. התחיל את המשנה הראשונה, ביצה שנולדה ביום טוב, בית שמאי אומרים תיאכל, ובית הלל אומרים לא תיאכל.

מישהו ראה אותו, שהוא יושב וחושב ומתעמק, היה נראה שהוא עושה עם עצמו שקלא וטריא, קם מן הכסא והולך וחוזר, שובר את הראש, יש לו איזו קושיא. אחרי חצי שעה, לאחר מאמץ גדול, הוא רשם בגמרא הערה בצד, כתב משהו. והוא כבר היה כ"כ עייף, סגר את הגמרא והלך לישון. האדם השני שהסתכל, אמר לעצמו, מעניין מה הוא כתב?

הוא הולך ומסתכל, ורואה שכתובה בצד הגהה, על המלים 'ביצה שנולדה ביום טוב', 'מיירי ביום המעונן'. ההוא התחיל לחשוב, למה זה יום המעונן? מה זה קשור, ליום המעונן? שבר את הראש להבין, ולא הבין. אמר לעצמו, טוב, מחר בבוקר אשאל אותו. ואכן למחרת הוא שאל אותו, תגיד לי, ראיתי שכתבת איזה חידוש, שהמדובר ביום המעונן, ולא הבנתי מה הפירוש.

ענה לו, אני אגיד לך, הגעתי למסקנא הזאת לאחר מחשבה רבה. התחלתי לחשוב, מה זאת אומרת, ביצה שנולדה ביום טוב, מתווכחים כל הרבנים, גדולי תורה, בית הלל ובית שמאי, האם יאכלו אותה, או שלא

הזה, כדרכה של תורה, בשקלא וטריא, בכדי להבין את יסודות ומקורות העניין הזה. לא אחזור כעת על מה שאמרנו, אבל אולי היו דברים שאינם כ"כ מסודרים וברורים, לכן אסדר זאת כעת בעז"ה בצורה יותר ברורה, נחدد את הדברים שאינם ברורים כ"כ, ונשלים ונסכם את העניין.

ישנה נקודה עיקרית, שנתחדשה בעניין זה. כי לכאורה, מה החידוש? הרי כולם יודעים, שלומדים ש"ס ביחד. הרי מצוי כיום ביאר צייט, שמחלקים משניות, בכדי לגמור את כל ששה סדרי משנה, עד סוף השנה מהפטירה. כמו כן בליל ברית מילה, לומדים בספר הזוהר הקדוש, ומחלקים את הקריאה בין האנשים, כי לא כולם מספיקים לקרוא בבת אחת את הכל, מן ההתחלה ועד הסוף. וכן כאשר עושים חינוך הבית, מחלקים את הקריאה במשניות וכו' בין כל המשתתפים.

כל הזמן ההבנה היתה, כי הנקודה היא, שרוצים לזכות את הנפטר, לכן למדו ש"ס משניות לעילוי נשמתו. כך היה מובן. אם קוראים תהלים עבור חולה, פירושו שתהיה לו זכות של ספר תהלים שלם. אבל נתחדש לנו כאן, שישנה הבנה אחרת בכלל. זה לא רק הנקודה הזאת, שהדבר יהיה לזכות הנפטר. וכן לגבי הלימוד בספר הזוה"ק, בליל ברית מילה או חינוך הבית וכו', כל דבר מן הסוג הזה. זה לא רק, שהשלמנו זאת ביחד, כיון שאנחנו נמצאים שם. אלא החידוש הוא, שבעצם זה נקרא, שכל אחד קרא את הכל. זהו חידוש גדול.

רציתי להתעמק בס"ד בנושא הזה, האם אכן זאת סברא פשוטה, אולי הדבר אינו כ"כ מוסכם, ושמא ח"ו הדבר כפי שהיה נראה לי ברגע הראשון, כסברא עקומה. לפעמים ישנם מושגים, שמשווים ומדמים מילתא למילתא, אבל בעצם הדברים אינם דומים בכלל. נכון

שנרשום את שמו. נקוה שלא נצטרך להזכיר לו. בכל אופן, העניין כבר סגור, ברוך ה'. זאת ממש שמחה גדולה, לסיים את התורה שבכתב, ביחד עם התורה שבע"פ. בודאי כי זהו דבר גדול מאד.

זה לאו דוקא לגבי סיום הש"ס, אלא גם לגבי שותפות בכתובת ספר תורה. דהיינו, מי שנשא ליבו, לזכות ולקיים את מצות כתיבת ספר תורה, אולם אין לו את האפשרות הכספית לכך. אם הוא יכול לבדו, אין הכי נמי, בודאי שיעשה זאת בעצמו לבד. אבל אם אין לו אפשרות, בכדי לזכות בכך פעם אחת בחיים, שיעשה זאת בשותפות. אם אין אפשרות בשנים, אפילו עשרה או חמשים יכולים להצטרף, ולפי דעת הרבה פוסקים, מקיימים בכך מצות כתיבת ספר תורה. לכל הפחות, בסגנון הזה. חושבני, כי זהו גם רעיון, וכדאי לאמץ אותו גם כאן.

כותב השדי חמד [במערכת מ' כלל קצ"ח ד"ה מצוה] כך, מצוה שעושים אותה הרבה בני אדם בשותפות, כל אחד נוטל שכר כאילו עשה כולה לבדו. ומטעם זה נוהגים כל בית ישראל, לעשות חברת ש"ס, ומחלקים הש"ס בין כמה בני אדם, שכל אחד לוקח מסכתא אחת, ועושים סיום פעם אחת בשנה. ושורת הדין נותנת, שיטול כל אחד שכר טוב כאילו למד כל הש"ס כולה. וכמו כן מה שנוהגים שעושים החברה לכתוב ספר תורה בשותפות, הדין נותן, הוא לא מדבר כאן על עניינים או סגולה, אלא זאת הלכה, 'הדין נותן' כך, שכל אחד יקבל שכר כאילו כתב כל הספר תורה לעצמו. ולא כן הדין, בעניין עבירה חס ושלום. כי מדה טובה מרובה. כן העלה ידידי הגאון אבד"ק ניונוב יצ"ו בספרו הבהיר נחלה לישראל, בתשובות סימן יו"ד אות ט"ז. לך נא ראה דברי קדשו וכו'.

יאכלו אותה? שלא יאכלו אותה. מה יקרה? מה הויכוח על זה? לכן הגעתי למסקנא, כי לא מדברים על ביצה של תרנגולת או עוף אחר, אלא המדובר שפרה הטילה ביצה. זה כבר הפסד מרובה, כבר ישנה כאן שאלה. לאחר מכן התחלתי לחשוב, הרי הדבר אינו יכול להיות, עוד לא שמענו שפרה תטיל ביצה. הרי ישנו פסוק מפורש, וְאִין כָּל חֵדֶשׁ תַּחַת הַשָּׁמַשׁ וְקָהֳלֵת א', ט"ז. לכן תירצתי, שהמדובר ביום המעונן...

בלי שכל, ובלי כל הבנה. זהו משל נמרץ. כי לפעמים, מי שמבין עניין רואה, כי השני מדמה דברים אשר בכלל אין קשר ביניהם. אבל ההוא חושב, כי זאת קושיא, וזהו התירוץ וכו'. הוא מגיע למסקנות, בלא דעת ובלא תבונה.

בנדון דידן, קצת בהתחלה הפריע לי, להשוות את העניין הזה של חבורת ש"ס, לדין שנים שעשאוה, 'זה אינו יכול וזה אינו יכול'. האם אכן, זאת נראית סברא?

אבל, בעל שדי חמד, אשר על ידו נתפרסם הדבר הזה בעולם, היה גברא רבה. וזהו ספר הידוע והמקובל אצל כל גדולי ישראל, ממילא הדבר הזה קרם עור וגידים.

וברוך ה', ברצוני לומר לכם, כי אני שמח מאד, שזכינו שיהיה ש"ס שלם, מכל משפחת פעולת צדיק. כך שכולם יתעודדו. גם מתפללי בית הכנסת, גם משתתפי השיעור במוצאי שבת, וגם בחורי הישיבות המשתתפים בביתי בשיעור בליל ששי. בכך סגרנו את העניין, ברוך ה', שלקחו את כל המסכתות. כבר אין עוד. מי שירצה להצטרף, אולי בשנה הבאה, יעשו זאת עוד הפעם. הזכות הזאת, שכאילו כל אחד למד את כל הש"ס. רק שיודיע לי, ויותר טוב לומר לרב ירוחם גרשי, או לרב אלעזר יוסף, מי שקיבל על עצמו, בכדי

הספר נחלה לישראל, איננו ספר מוכר. אבל כנראה כיון שהספר שדי חמד הוא ספר מוכר, לבן העניין הזה נתפרסם מאד.

לדבריו, ישנו הבדל, בין מצוה לבין עבירה. הרי הגמרא במס' סנהדרין דף ז' ע"ב אומרת, רב הונא, כי הוה אתי דינא לקמיה, מְכַנִּיף ומייתי עשרה רבנן מבי רב. אמר, כי היכי דלימטיין שיבא מכשורא. רב אשי, כי הוה אתי טריפתא לקמיה, מְכַנִּיף ומייתי להו לכולהו טבחי דמתא מחסיא. אמר, כי היכי דלימטיין שיבא מכשורא. כאשר היתה באה לפני רב אשי, שאלה חמורה בהלכות טריפות, והיה קשה לו להכריע בנושא הזה, הוא היה אוסף את כל הטבחים אשר בעירו שהיתה נקראת מתא מחסיא, את כל אלו המבינים ובקיאים בהלכות טריפות, וביחד הגיעו להכרעה. הוא אמר, אם ח"ו אכשל, אני לא אקבל את כל העונש, אלא העונש יתחלק על כולם. אם היינו עשרה, והחלטנו כך, לא אני אקבל לבד את כל הגיהנם, אלא כל העשרה. כך יהיה לי יותר טוב. 'כי היכי דלימטיין שיבא מכשורא'. דהיינו, חלק קטן (נסורת) מן הקורה.

טוען הנחלה לישראל, א"כ כפי שלגבי מצוה, אם עשרה עשו מצוה, כגון אם כתבו ביחד ספר תורה, נחשב שכל אחד כתב את כל ספר התורה, וכן אם עשרה חילקו ביניהם את הש"ס, נחשב כאילו כל אחד מהם גמר את כל הש"ס, א"כ יוצא כי ה"ה לגבי עבירה, כאילו כל אחד עבר בנפרד על כל העבירה. ונמצא שאז יותר גרוע. קשיא. אבל הוא אומר, שהדבר אינו כן, כיון שמדה טובה מרובה ממדת פורענות. לגבי עבירה, היא מתחלקת ביניהם, ולכל אחד יהיה רק את חלקו. אבל לגבי מצוה, נחשב שכל אחד קיים את כל המצוה.

שאלה מהקהל [מסוף השיעור]: למה לגבי עבירה, הדבר אינו כך. הרי המקור הוא מן העבירה, מחילול שבת, כי שנים שעשאוה חייבים. ואם

נגיד שאין שיעור לכל אחד, ובכל זאת זה מצטרף, אז אולי זה כך גם לגבי עבירה.

תשובת מרן שליט"א: יפה. אתה צודק. נכון. זאת לכאורה שאלה ופירכא על בעל נחלה לישראל, מיניה וביה. אבל בכל זאת חושבני, כי ישנו הבדל. כי שם המדובר, שהם רוצים להרים בשבת קורה, נניח בטעות. אבל בנ"ד, כאשר רב אשי מלכתחילה הולך על כך, בכדי להינצל מן העבירה. התכנית היא כך. מראש, הוא חושב על העונש. אבל שם, זאת רק התוצאה. אולי זהו ההסבר. מכל מקום, זאת שאלה טובה לכאורה. [בעזרת ה' תירון טוב על כך, יתבאר בס"ד בשיעור פרשת מקץ]

ברצוני לומר בעזרת ה"ת כמה חקירות, לגבי הנושא הזה.

אבל לפני כן, פְּחִיזוּק וְכַהֲמֶשֶׁךְ לְמָה שֶׁהִבֵּאתִי מְקוּדָם אֵת דְּבָרֵי מַהֲרִי"ץ זִיע"א בְּעִנְיַן הָאֲחָדוֹת, 'אֲדוֹן הָעוֹלָמִים בְּעַל הָרַחֲמִים' שֶׁזֶהוּ ר"ת אֶהְיֶה, לְהַתְחִיל עִם אֶהְיֶה, שֶׁכָּל אֶחָד בְּעַם יִשְׂרָאֵל יִתְקַשֵּׁר וִיתְאַחַד עִם הַשָּׁנִי, חוּץ מִן הָעִנְיָן הַהִלְכָתִי שִׁישְׁנו בְּנוֹשֵׂא דִידָן, כְּפִי שְׁעוֹד מֵעַט נִדְבָר בְּעוֹ"ה, הַדָּבָר בְּרוּר כִּי יִשְׁנו כָּאֵן עִנְיָן שֶׁל אֲחָדוֹת. זוֹהִי נְקוּדָה נוֹסֶפֶת, הַמְּחַזֶּקֶת אֶת הָעִנְיָן הַזֶּה, גַּם מִן הַבְּחִינָה הַזֹּאת.

הִגַּעְתִּי לָכֵךְ, כִּיוֵּן שֶׁרָאִיתִי בְּסֵפֶר קוֹל דְּמָמָה דְּקָה [דף 22], שֶׁאֵלֶּה, יֵשׁ לְאַחֲרוֹנָה הַתְּעוֹרְרוֹת גְּדוּלָּה, לְאַרְגֵּן קְבוּצוֹת לְאַמִּירַת תְּהִלִּים מְחֻלָּק. דִּיבְרָנוּ גַּם עַל כֵּךְ, בְּשִׁיעוֹר הַקּוּדָם. הִבֵּאֵנוּ אַז, כִּי יִשְׁנֵם מְקוּרוֹת, גַּם לְגַבִּי הַדָּבָר הַזֶּה, שֶׁמְחַלְקִים אֶת סֵפֶר תְּהִלִּים לְכֶמֶה אֲנָשִׁים. דִּהְיִינוּ, לֹא רַק שֶׁכָּל תְּהִלִּים הֵם לְזִכּוֹת הַחוּלָּה, אוּ מִי שֶׁנִּמְצָא בְּצֶרֶה ח"ו וכו', אֲלֹא פִירוּשׁוֹ, שֶׁכֵּאֲשֶׁר כּוֹלֵם גָּמְרוּ לְקַרְוֹא אֶת תְּהִלִּים הַמְּחֻלָּק, כֵּאֵלִּיל כָּל אֶחָד גָּמַר אֶת כָּל סֵפֶר תְּהִלִּים. דָּבָר זֶה מוּבָא שֵׁם [מִהַסְפֵּר עֲטָרַת פֶּזֶז, בְּשֵׁם 'סְפָרִים וְסוּפְרִים'. א"כ, הֵם שֶׁאֵלֹו,

המשך בעניין סיום הש"ס בחבורה, האם הדבר דומה לדין "זה אינו יכול וזה אינו יכול" האמור לגבי מלאכה בשבת, ויישוב 15 חקירות בעניין דלעיל.

לגבי הנושא שלנו, בעזה"ת ברצוני לומר 15 שאלות וחקירות, נעבור עליהם בקצרה, מבלי להיכנס יותר מדאי, כי קשה במסגרת הזאת, אינני יכול לדבר כאן על הדברים בצורת פלפול ולמדנות, כיון שלא כאן המקום והציבור, בעיני דבר השווה לכל נפש.

כפי שאמרנו, השאלה הזאת, היא גם לגבי עניין לימוד הש"ס, וגם לגבי כתיבת ס"ת בשותפות, והדבר יכול להיות נפקא מינה לדברים רבים, כאשר מתארגנים ביחד לעשות מצוה.

החקירה הראשונה, האם זהו ממש עניין הלכתי.

החקירה השנייה, אמנם אתה רוצה לגמור מסכת, ועי"ז את כל הש"ס, בחבורה. אעפ"י שבתוך שנה, אינך יכול לגמור את כל הש"ס. אך שמא אתה יכול לגמור אותו, בתוך עשר שנים. א"כ, מדוע אתה אומר, שהדבר נקרא 'זה אינו יכול וזה אינו יכול'?

בכדי שהדבר יובן, גם למי שלא שמע את השיעור הקודם, אצטרך להקדים כאן משהו. בכדי שיהיה ברור, על מה אנחנו מדברים.

רבינו הרמב"ם בהלכות שבת [פרק א' הלכה ט"ז] כותב כך, כל מלאכה שהיחיד יכול לעשות אותה לבדו, ועשו אותה שנים בשותפות, בין שעשה זה מקצתה וזה מקצתה, כגון שעקר זה החפץ מרשות זו והניחו השני ברשות אחרת, בין שעשו אותה שניהם כאחד מתחילה ועד סוף, כגון שאחזו שניהם בקולמוס וכתבו, או אחזו כבר והוציאוהו מרשות לרשות, הרי אלו פטורין. אם שני אנשים, תפסו ביחד קולמוס, וכתבו שתי אותיות, שזהו שיעור החיוב, או

אולי תגיד לנו את החשיבות של זה, ומה זה פועל בשמים?

תשובה. אני אגיד לכם, שהדבר היום החשוב ביותר, זה אחדות. והתהלים ביחד, שכל אחד אומר חלק, כדי להשלים ביחד כל ספר תהלים, מאד מגיע למקומות עליונים בשמים, וזה בודאי עוזר. כי כאשר כל כך הרבה יהודים שרים שיר אהבה לבורא שלהם, חייבת להיות תוצאה גדולה מאד. עד כאן, מתוך הספר קול דממה דקה.

האם אתם מבינים, את מי שאלו, ומי ענה?

המדובר הוא, באדם אוטיסט. הוא אמר לגבי נדון דידן את הרעיון הזה, של אחדות.

צריכים לדעת, בדקתי את העניין של אוטיסטים, אלו פגועי מוח רח"ל. אינני חושב, שהם אומרים דברי נבואה, או חידושים וכדומה. חושבני כי הם אומרים דברים פשוטים מאד, דברים שהם לאמיתו של דבר ידועים, רק שצריך לפקוח את העיניים. דברים נכונים, בלי נגיעות, ובלי לטיית. הם אומרים את האמת כפי שהיא. אולי לפעמים הם קצת מוסיפים דברים, הם מגזימים, מפחידים מאסונות רח"ל, חושבים שהדבר כך. כמדומני שהרבה פעמים, הדברים לבסוף לא היו נכונים. לא התקיימו. אבל פעמים רבות, הם אומרים דברים נכונים, אבל בעצם אין צורך לשמוע אותם דוקא מהם. אולי הדבר מוסיף, שהוא מעורר אותנו, אבל בעצם הם אומרים דברים, אשר אפשר לדעת אותם גם בלעדיהם. הם לא אמרו דברים חדשים, שלא ידענו אותם, דברים שלא שמעתם אוזן, או שאינם כתובים בתורה ובספרים, הם רק לוקחים את הדברים הנמצאים, ומחברים אותם למציאות שלנו. לכן חושבני, כי יש לכך משקל. אני אומר זאת, גם כלפי נדון דידן, וגם לגבי הדברים האחרים.

שאחזו כיכר והוציאו אותו מרשות לרשות, אומר הרמב"ם שהם פטורים.

זאת הלכה ידועה, אשר למדו אותה מן הגמרא במס' שבת דף צ"ב ע"ב, 'בעשותה', העושה את כולה ולא העושה את מקצתה.

בהלכה הבאה אומר הרמב"ם כך, ואם אין אחד מהן יכול לעשותה לבדו עד שיצטרפו, כגון שנים שאחזו קורה, זה כבר לא קולמוס או כיכר, אלא זהו דבר כבד, צריך שנים שירימו אותה, והוציאוה לרשות הרבים, הואיל ואין כוח באחד מהן לעשותה לבדו, ועשו אותה בשותפות מתחילה ועד סוף, שניהן חייבין. ושיעור אחד לשניהן. לא צריך שיהיה שני שיעורים, אפילו שזהו שיעור אחד לשניהם, הם חייבים. היה כוח באחד להוציא קורה זו לבדו, והשני אינו יכול להוציאה לבדו, ונשתתפו שניהם והוציאוה, זה הראשון שיכול, חייב. והשני מסייע הוא, ומסייע אינו חייב כלום. וכן כל כיוצא בזה.

יוצא, כי יש לנו ג' דברים. 'זה יכול וזה יכול', אם כל אחד מהם יכול, והם עשו זאת ביחד, כיון שבלא"ה כל אחד יכול לעשותו לבדו, שניהם פטורים. 'זה אינו יכול וזה אינו יכול', אם כל אחד מהם לא היה יכול לעשות זאת לבדו, ועשו זאת ביחד, שניהם חייבים. 'זה יכול וזה אינו יכול', זהו מסייע, ומסייע אין בו ממש. מי שיכול, חייב. ומי שאינו יכול, פטור.

השאלה היא, מה הפירוש 'זה אינו יכול וזה אינו יכול'? אמנם אני לא יכול להרים את הקורה הזאת, ולהעבירה בתוך שתי דקות מרה"י לרשה"ר, אבל אני יכול לעשות זאת במשך שעתיים, כגון אם אדחוף את הקורה קצת קצת. דהיינו, בדרך הזאת, אני אכן יכול. האם גם זה נחשב, שאני לא יכול? זאת החקירה השנייה.

החקירה השלישית, האם המדובר דוקא, על שני אנשים שעשאוה. כי הרי בנ"ד, לגבי סיום הש"ס בחבורה, איננו מדברים על שני אנשים, אלא על עשרים שלושים או יותר, ישנם הרבה אנשים שרוצים לגמור את הש"ס. א"כ, מה הדין בכך?

החקירה הרביעית, מה הדין אם בצורה הזאת אני לא יכול, אבל בצורה האחרת אני אכן יכול. דהיינו, יש לי כוח, במציאות אני יכול לעשות זאת, אבל עשיתי זאת בדרך כזאת, שלפי צורת העשייה אני לא יכול. מה הדין?

החקירה החמישית, לגבי הנושא שלנו, למה זה נקרא 'זה אינו יכול וזה אינו יכול'. מה הדין, אם לדוגמא אחד מן האנשים, יכול לגמור את כל הש"ס בתוך שנה. אם הוא לומד מן הבוקר ועד הערב, מתמיד בלימוד הגמרא, והוא יכול להספיק את כל הש"ס, אי אפשר להגיד כי 'זה אינו יכול וזה אינו יכול', שהרי הוא כן יכול.

החקירה הששית, ישנו מצב אחר, אם שלשה אנשים עושים את אותה העבודה, ומתוכם שנים בגדר 'יכול', דהיינו שנים יכולים לעשות זאת, אבל השלישי הוא המסייע. מה הדין?

החקירה השביעית, הרי, אנחנו מחלקים את הש"ס, לכמה אנשים. כל אחד לומד, מסכת אחת. האחד לומד מסכת ברכות, והשני לומד מסכת שבת, והשלישי מס' מועד קטן, והרביעי מס' תענית וכו'. אולי ישנו אחד, אשר מבחינתו הוא יכול ללמוד עוד שתי מסכתות. איך הדבר מתחלק? מי אמר, שהדבר מוגדר כ'זה אינו יכול וזה אינו יכול', הרי יכול להיות שישנו אחד מתוכם שיכול ללמוד כמה מסכתות.

החקירה השמינית, מה הדין לגבי חצי מסכת. האם אפשר לחלק את המסכת לחצי? כגון,

מלקות, ורק מן הקרבן הוא פטור. ישנם כמה אחרונים, הסוברים כך. אינני יודע, מדוע הם התעלמו מדברי הרמב"ם. הרי הרמב"ם כותב כלל בהלכות שבת [שם בהלכה ג'], שבכל מקום שהוא כותב 'פטור', הכוונה שהאיסור הוא רק מדברי סופרים. כבר הביאו את הראיה הזאת. לא ארחיב על כך, כיון שאינני חוזר על דברים הכתובים כבר בספרים.

חקירה י"ד, הרי הטעם של 'העושה את כולה ולא העושה את מקצתה', אם שנינו יכולנו כל אחד לבד להרים את הכיכר הזה, הדין שהם פטורים. רש"י אומר, שהטעם הוא, בגלל שזה לא דרך המלאכה. לא צריך שני אנשים, בכדי להעביר כיכר או קולמוס. רק אם זה אינו יכול וזה אינו יכול, זאת היא דרך המלאכה, ואז חייבים. השאלה היא, האם דברי רש"י הללו, הם מוסכמים, או שלפי ראשונים אחרים, אין חובה לפרש כך, ואולי ישנו טעם אחר.

בעת, החקירה החמש עשרה.

האמת היא, כי על כל חקירה, אפשר היה לדבר זמן רב, אך אנחנו מדברים זאת בעת רק בקיצור, תמצית העניינים, בכדי שהדבר יהיה ברור, שהתמונה תהיה ברורה. מה תהיה המסקנא, כאשר משווים זאת לחבורת ש"ס.

ישנו כלל בהלכות שבת, כי הדברים אשר חייבים עליהם, יש להם שיעור. כגון, שיעור הוצאה, של מיני אוכלין, הוא כגרוגרת. (שבת דף עו:) ישנם עוד הרבה שיעורים, המובאים במשנה ובגמרא מסכת שבת. אבל ישנם דברים, שהשיעור שלהם הוא כל שהוא. כגון הבונה, כמה יבנה ויהיה חייב, כל שהוא. א"כ, כאשר שני אנשים עושים מלאכה, זה עושה מעט וזה עושה מעט, כאשר שיעור ההוצאה הוא כזית, למרות שכל אחד הוציא חצי זית, זה לא נחשב. אבל אם המדובר במלאכת בונה למשל, גם אם לא עשיתי את הכל, אבל

את מסכת יבמות, נחלק לשנים, או לשלוש. וכן, מסכת שבת. מה הדין?

החקירה התשיעית, מה הדין, לגבי פרק אחד. דהיינו, אם רוצים לחלק זאת כך, שהאחד ילמד רק את הפרק 'שנים אוחזין', והשני ילמד את הפרק 'אלו מציאות'.

החקירה העשירית, מה הדין לגבי דף אחד? אם עושים סיום מסכת, וכל אחד למד רק דף אחד.

חקירה י"א, מה הדין לגבי ילד קטן, האם גם הוא יכול להצטרף לחבורת הש"ס, למרות שאינו בר מצוה, הוא לא מחוייב בכך. הלימוד שלו נחשב, או שלא?

חקירה י"ב, לגבי הלכות שבת, מה הדין אם הגוי הצטרף ליהודי, והם עשו ביחד את המלאכה, הרי הגוי אינו בר חיוב, האם זה ג"כ נקרא שנים שעשאוו זה אינו יכול וזה אינו יכול? הרי אתה אומר, ששניהם חייבים. מה יהיה באופן הזה, שהאחד מהם אינו בר חיוב.

חקירה י"ג, ומה הדין, אם היהודי נותן לשני גויים לעשות את המלאכה, האם הדבר מיקל יותר מבחינת היהודי, כיון שהוא נתן זאת לשני גויים. הרי הרמב"ם אומר, כי הם 'פטורים'. משמע, שהוא פטור לגמרי. זה לא רק שהוא פטור מן הקרבן, אלא הכוונה שהוא פטור מדרבנן. א"כ, כאשר אני נותן לשני גויים לעשות זאת, יהיה מותר לתת את המלאכה הזאת, ואין בזה משום שבות.

שאלה מהקהל: בהלכות שבת, ברמב"ם, 'פטור' היינו פטור אבל אסור.

תשובת מרן שליט"א: אתה צודק, לא דייקתי מקודם, התכוונתי לומר פטור מקרבן וממלקות, אבל אסור מדרבנן. נכון. זה אסור מדרבנן. אמנם אין זמן בעת להאריך בכך, אבל ישנם כאלה שטענו, כי בנ"ד הוא חייב

עשיתי עכ"פ כל שהוא. לכן, גם בעניין זה, הוא צריך להיות חייב. זאת החקירה החמש עשרה. עוד מעט בעז"ה הדבר יהיה יותר ברור.

נסביר כעת, נקודה נוספת. בשיעור הקודם, הבאנו לכאורה שאלה על העניין הזה, מדברי הגמרא במסכת נדרים [דף פ"ט ע"ב], שהביאה סיפור על אדם שקיבל על עצמו שלא יתחתן עד שיגמור את כל הש"ס. כך עפ"י פירוש התוספות והמאירי. ואם הוא יעבור על הנדר, הוא אסור בכל ההנאות שבעולם. כתוב שם בגמרא, איזו עצה, היו צריכים למצוא לו איזה פתרון קשה מאד, בכדי לחלץ אותו מן המבוכה הזאת. כי מצד אחד, הוא ניסה ללמוד, ולא הצליח. הוא אינו מסוגל ללמוד. ומצד שני, הוא לא יכול להתחתן. כי אם הוא יתחתן, יש עליו נדר, שהוא אסור בכל ההנאות שבעולם. לכאורה, היתה טענה כזאת, מה הבעיא, שיעשו חבורת ש"ס, ויחלקו את הש"ס ביניהם. זאת היתה השאלה.

אמרנו על כך, שני תירוצים. חושבני כי בשיעור הקודם לא הסברתי זאת באופן הברור, לכן אני חוזר ואומר זאת כעת ממש בקצרה.

תירוצ ראשון, יכול להיות שאותו הבחור היה 'סתום בלוס', שגם מסכת אחת הוא לא היה יכול ללמוד. אם הוא היה יכול ללמוד מסכת אחת, בסדר, היה ניתן לעשות חבורת ש"ס. אבל אותו בחור, אפילו מסכת אחת הוא לא היה יכול ללמוד, אולי הוא לא היה מסוגל ללמוד בכלל, אפילו דף גמרא אחד. היה לו רצון, הוא רצה ללמוד, ניסה ללמוד, אבל לא הצליח.

תירוצ שני שאמרנו, והוא יותר יסודי, כי בנדרים הולכים אחרי הכוונה. והוא בודאי לא נתכוון, לעשות חבורת ש"ס. נפקא מינה, אם למשל האדם ינדור לכתוב ספר תורה, או להזמין אצל הסופר ולקנות ס"ת, אי

אפשר שכעת הוא יאמר, שהדבר קשה לו, וברצונו לכתוב ספר תורה בשותפות. שהרי הוא לא נתכוון, לכתוב ס"ת בשותפות. אם היה נודר כך, הוא היה יכול לעשות זאת. אבל הוא נדר, לכתוב ספר תורה, או לקנות ספר תורה, וכוונתו היתה שהוא בעצמו יכתוב או יקנה. דהיינו, אם אדם נודר נדר כזה, אי אפשר לפתור זאת על ידי שותפות. לכן, לגבי נדרים, חובה שהדבר יהיה ברור, לפי כוונת הנודר, מבלי להיתפס למלים בעצמם. וכפי שאמרנו, דבר זה הוא גם לקולא וגם לחומרא.

אענה כעת על החקירות שאמרנו, אחת לאחת. אקצר בכך, כיון שאני גסבן רואה, כי כבר 'הזמן קצר והמלאכה מרובה'.

לגבי החקירה הראשונה, האם הדבר הזה הוא הלכתי? הבאנו בשיעור הקודם ראייה מדברי החפץ חיים בספרו אהבת חסד, שהוא כתב זאת לגבי קופת גמ"ח, שאם עושים גמ"ח כללי לכל בני העיר, נחשב לכל אחד אשר תרם לגמ"ח הזה, שיש לו חלק בכל ההלוואות. והח"ח כותב שכך 'נראה פשוט', והוא מביא (בהגדה למטה) שזה כעין הגמרא הזאת. א"כ רואים, כי הח"ח לקח זאת כדבר הלכה. וכן לגבי התהלים המחולק, כפי שאמרנו, יש לכך מקור מדברי החיד"א. ממילא, גם אם איננו מבינים זאת, אם גדולי ישראל אמרו כך, וכן השדי חמד וכו', כולם מבינים שאם מחלקים את המצוה לכמה אנשים, ובזכות כולם נעשית המצוה, לכל אחד יש זכות בכל המצוה, אנחנו סומכים על דבריהם, ו'אם ריק הוא, ממנו'. הירושלמי מסביר, מה הפירוש 'אם ריק הוא ממנו', 'אם ריק הוא, ממנו הוא ריק'. אם לא מובן, פירשו שאתה אינך מביין.

לגבי החקירה השנייה, אם זה יקח יותר זמן, שאז אחד לבדו יוכל להספיק. זה נראה פשוט מתוך הסוגיא שאין חילוק בזה, ותלוי איך נעשה בפועל.

בודאי הדבר נקרא בגדר 'זה אינו יכול וזה אינו יכול'.

הערה מהקהל: הגר"ח קנייבסקי שליט"א, מסיים את כל הש"ס בכל שנה.

תשובת מרן שליט"א: בסדר, אבל הוא לא משתתף איתנו בחבורה. אם הוא היה מצטרף איתנו לחבורה, במסכת אחת, זה לא יעזור. לכך נתכוונתי.

שאלה מהקהל: מה זה נקרא, שהאדם אינו יכול לגמור את כל הש"ס? אמנם יש לו מחוייבות לסדרי הישיבה או הכולל, אבל מצד עצמו אין לו בעיניו לגמור את כל הש"ס.

תשובת מרן שליט"א: יפה. זה מה שאמרתי מקודם, לגבי השאלה על מישוהו שהוא רק שם אצבע, נתכוונתי לדוגמא כזאת. דהיינו, לפי המצב שלו, איך שאתה עושה את זה, אתה 'לא יכול'. נכון שאם תתאמץ ותפעיל את כל הכוח, את תוכל להרים את הקורה. אותו הדבר, לגבי הנושא הזה. אני אכן יכול ללמוד כמה מסכתות, אבל אני עסוק בדברים אחרים, יש לי סדר לימוד אחר, אני מחבר ספר, אזי נחשב שאני לא יכול. זהו כמו אדם אשר שם אצבע, בכדי להרים אבן כבדה או קורה. איך שאתה עושה זאת, אתה לא מסוגל. א"כ, זה נקרא 'אינו יכול'. וממילא זה נחשב, שהעשייה מתייחסת אליך. כאילו עשה. יש לו זכות, כאילו הוא עשה את הכל. [ועיין מהרש"א על התוספות בדף צ"ג. ושפת אמת בדף צ"ה:]

דוגמא נוספת לכך, שנים מחזיקים בקבוק, אחד למעלה ואחד למטה, כדי לפתוח את הפקק. אחד מסובב אותו, והשני מחזיק למטה היטב. הרי לדעת פוסקים רבים יש בפקקים של זמנינו משום עשיית כלי, מפני שכשמתפרק מן הפקק החלק התחתון, הוא נעשה כלי קיבול. אז מי נחשב שעשה את

בענין החקירה השלישית האם לגבי שנים שעשאוה, זה שנים דוקא, או לאו דוקא. הדבר פשוט מאד. מלבד מה שהסברא נותנת, כי זה לאו דוקא, אלא ה"ה שלושה או חמשה או חמשים. מצאתי לכך ראייה, מדברי הירושלמי [מסכת שבת פרק י"ג הלכה ו']. הדבר כתוב שם במפורש. במשנה [שבת דף ק"ז:] כתוב כך, צבי שנכנס לבית, נעל אחד בפניו, חייב. אם נעלו שנים, פטורין. לא יכול אחד לנעול, ונעלו שנים, חייבין. ור"ש פוטר. אומר הירושלמי, 'בעשותה', היחיד שעשה, חייב. שנים שלשה שעשו, פטורין. כתוב במפורש, 'שנים שלושה'. דהיינו, זה לאו דוקא שנים, אלא אפילו שלושה ויותר. וכפי שאמרנו, גם מצד הסברא, ברור שהדבר כך. אבל למי שיתעקש, הבאנו ראייה גם לכך.

לגבי החקירה הרביעית, מה הדין, אם הוא יכול לעשות זאת באופן אחר? לגבי עניין זה, ישנו תוספות מפורש, במסכת שבת ודף צ"ג ע"א ד"ה אמר מר. שם המדובר, לגבי קורה כבדה, אשר מרימים אותה ביחד. מה הדין, אם הוא רק שם אצבע? הרי באצבע, אינו יכול להרים את הקורה. אומרים התוספות, כי גם זה נקרא 'אינו יכול'. כי אם לפי מצב העשייה, אינך היית יכול, זה נקרא שאתה 'לא יכול'. אין המדובר, האם יש לך כוח, או שלא.

לגבי החקירה החמישית, אם אחד מתוך כל המשתתפים בחבורה, יכול לגמור תוך שעה אחת את כל הש"ס לבדו, אין הכי נמי, זאת אכן בעיני, והוא לא יכול להצטרף. כך אני חושב. אבל לצערנו, הדבר אינו מצוי. וחושבני, כי המציאות היא, שאפילו שתי מסכתות לא שכיח למצוא מי שיגמור. זאת החקירה הנוספת, החקירה השביעית, אשר רצינו לחקור. המציאות היא, כי בקושי כל אחד לקח על עצמו מסכת אחת, עד שהצלחנו לארגן את כולם, לגמור את כל הש"ס. א"כ,

המלאכה? לכל אחד יש כח ויכולת לעשות את שני הדברים, אבל בפועל הם חילקו את המלאכה לשניהם. לכאורה זה נחשב זה יכול וזה יכול, אא"כ נתייחס למצב עשיית הפעולה שמגיש לחבירו רק את צד הפקק, והוא מחזיק את שאר הבקבוק, לפי שיטת התוספות

לגבי החקירה הששית, אם שנים מתוך השלושה, הם אכן יכולים, והשלישי רק מסייע, על כך יש רבי עקיבא איגר מפורש בגליון על הרמב"ם, פרק א' מהלכות שבת הלכה ט"ז, האומר כי כל אחד מהם יכולים לומר, שהוא המסייע, וממילא שלשתם פטורים. כי אי אפשר לדעת, מי מתוך השלושה, הוא זה ש'יכול'. כך היא הסברא, והוא גם מדייק זאת מדברי הגמרא, שבת דף צ"ג. לגבי זה הרוכב על בהמה, ויש ארבע טליתות תחת רגליה, הן טהורות, מפני שיכולה הבהמה לעמוד על שלוש רגליים, אמנם הוא יושב על ארבע, אך גם על שלוש רגליים היא יכולה להישען, יש ארבע אבל בעצם הוא נשען על שלוש, טוב, אז על כל אחד אפשר לומר שזה מן השלוש וכו'.

כתוב עוד שם בגמרא בדף צ"ג ע"ב, כי משענתו של סוס, על שתי הרגלים הקדמיות. ומשענתו של חמור, על שתי הרגליים האחוריות. איך לייחס, על מי זה רוכב.

כדאי להביא את לשונו של הגרעק"א שם, נלע"ד דהוא הדין באם הוציאו ג' בני אדם דבר שכל אחד מהם אינו יכול להוציאו לבדו, אבל שנים מהם יכולים להוציאו, בזה כולם פטורים, דלגבי כל אחד אמרינן כיון דמבלעדו היו האחרים יכולים להוציאו הוי כמו זה יכול וזה אינו יכול, וכך נלע"ד מתוך הסוגיא דמדמי לד' עליות תחת רגלי הבהמה וכו'. ע"כ.

לגבי החקירה השמינית, בעניין חצי מסכת, חושבני כי זה לא דוקא. דהיינו, מה שאמרו, שכל אחד לוקח מסכת אחת, נראה שזה לא דוקא, הוא הדין גם לגבי חצי מסכת. ואפשר לחלק את חבורת הש"ס, אפילו לפי פרקים. אולי הדבר קצת אינו רצוי, כיון שזה מראה על רשלנות, והדבר איננו מכובד, זה לא כבוד התורה. אבל אם זאת האפשרות היחידה, מצד הדין נראה שזה תופס.

ואולי אפילו ישנה ראייה לכך. כידוע, ישנן ששים מסכתות, בכל הש"ס. יש בבא קמא, ובבא מציעא, ובבא בתרא. כמה מסכתות הן?

תשובה מהקהל: הכל מסכת אחת.

תגובת מרן שליט"א: נכון. זה מסכת אחת. וכי לא עושים סיום, על מסכת בבא מציעא? בודאי שעושים. הרי בעצם, זאת רק שליש מסכתא. בבא קמא, זהו השער הראשון. ובבא מציעא, זהו השער השני. ובבא בתרא, זהו השער השלישי. והמקובל הוא, שעושים סיום מסכתא, על כל אחת מהן. אפילו שבעצם, לאמיתו של דבר, הכל נחשב למסכתא אחת. זאת ראייה, שה"ה גם לגבי שליש מסכתא.

הערה מהקהל: קוראים להן, מסכת נזיקין.

תשובת מרן שליט"א: נכון.

המקור לכך, הוא בגמרא ב"ק דף ק"ב ע"א, ומסכת ע"ז דף ו' ע"א. כולה נזיקין, חדא מסכתא היא.

יתירה מכך, ישנם האומרים, כי גם מסכתות סנהדרין ומכות, זה נחשב מסכת אחת. הדבר מובא בספר עלי תמר על מסכת סנהדרין ודף קע"ט ד"ה כל ישראל, הביא צדדים, כי ישנן דעות כאלה. ובכל זאת, עושים סיום על מסכת מכות, ועל מסכת סנהדרין. עוד לא שמענו, כי מי שעשה סיום על מסכת מכות, זה לא נקרא שהוא עשה סיום מסכת, אלא

אבל בסוף הספר שם בדף רנ"ז ישנן הערות, מאת חכם אחד, והוא קצת תמה על כך.

הוא כותב כך, איך יתכן שעל ידי זה נקרא סיום, וכמובן שזה לא דומה לבית המקדש הנבנה ע"י כולם, או ס"ת הנכתב ע"י כולם, שזו מצוה אחת של כולם, משא"כ בזה הוי לכל אחד רק דף ידיה ע"כ.

נראה שהוא מתכווין לומר, כי בשלמא לגבי בית המקדש, וכן לגבי ספר תורה, שזאת מצוה שלימה. אבל לסיים מסכת, זאת אינה מצוה. ישנה מצוה, ללמוד תורה. אבל אין מצוה או הלכה, ללמוד מסכת שלימה בדוקא. וכי ישנה מצוה, לעשות סיום מסכת? אין מצוה כזאת. צריכים ללמוד כל הזמן. ממילא, אין כאן איזה משהו, שכביכול בנינו אותו ביחד, לדבר אחד מושלם. כנראה זאת הטענה שלו. לכן קצת נראה לו, שההשוואה איננה נכונה.

ובהמשך הוא כותב, מה שמחלקים לימוד ש"ס לרבים, לכך הוא מסכים, שכל אחד לומד עכ"פ מסכת שלימה וכו' יעו"ש. אם המדובר בדבר שלם, מסכת שלימה, זאת הוא מבין.

לפענ"ד, לא כ"כ ברורה לי הנקודה הזאת, מה הדבר משנה, אם זהו דבר שלם? מהו החילוק? אין חובה, שיהיה דבר שלם.

בכדי לשבר את האוזן, נשווה זאת לעניין אחר. אם ישנו דבר כבד, השוקל 100 קילוגרם, ואדם אחד לבדו אינו מסוגל להרים אותו, ובא חבירו ועוזר לו להרים. כאשר הם ביחד, הדבר מתחלק בין שניהם. וכפי שאמרנו, זה אינו יכול וזה אינו יכול, לכן זה נקרא ששניהם עשו את המלאכה. אבל מה יהיה, לגבי דבר שהוא מפורק לחלקים. כגון, כל 5 ק"ג, הם בנפרד. וביחד זה 100 ק"ג. כל אחד מהם, יכול להרים 5 ק"ג לבדו. אבל כיון שברצונם לחסוך זמן, עשרים איש רוצים

סיום על חצי מסכת. והלא מודפס הדרך עלך בכל סוף מסכת מהן. בקיצור, מובן כי גם מי שיצטרף רק על חלק מן המסכתא, הוא ג"כ נחשב.

לגבי החקירה התשיעית וכן העשירית, בעניין פרק אחד, או דף אחד, אם רוצים כמה אנשים להתחבר וללמוד ביחד מסכת אחת, כל אחד דף אחד, האם גם זה יחשב סיום? על כך ישנה תשובה, בספר קנין תורה [חלק ה' סימן נ"ב]. הוא כותב כך, אם נכון לעשות סעודת סיום בבשר, בתשעת הימים ביחד, דהיינו לחלק לכיתה של עשרים דף אחד לכל בחור כגון במסכת תענית או מכות, וגומרים המסכת בשעה אחת.

הרי במסכת תענית, ישנם ל' דפים, וישנם שם שלושים בחורים, כל בחור ילמד דף אחד, ובתוך שעה או שעתיים, הם יכולים לעשות סיום. או מסכת מכות, שיש שם כ"ג דפים.

הוא דן בתשובתו בנושא הזה, וכן לגבי העניין של ספר תורה, הוא מביא כי גם בית המקדש נעשה בשותפות, וכן לגבי ספר תורה. ומסיים, אפילו על ידי סופר וכל אחד משתתף ג"כ יוצאים, וכל-שכן בנדון דידן שכל אחד לומד.

המסקנא שלו היא, כי אפילו דף אחד, מצטרפים.

הערה מהקהל: זה כמו בספר תורה, שמרן שליט"א אמר, שאפילו ע"י פסוק אחד אפשר להצטרף.

תשובת מרן שליט"א: יפה. נכון.

שאלה מהקהל: דף אחד לכל אחד, זה לא נקרא בכלל ללמוד. איך הוא יבין? הרי התחלת הדף שייך לעניין שלמעלה וכו'.

תגובת מרן שליט"א: כוונת הקנין תורה כנראה על בחורים שכבר למדו את המסכת, ועכשיו הם רק חוזרים.

לדון ולחלק. אולי אפשר למצוא, איזו דרך ביניים.

הערה מהקהל: כגון, ממשנה למשנה [בגמרא]. תשובת מרן שליט"א: יתכן. בכל אופן, לפי דעת בעל קנין תורה, בודאי זה בסדר, הדבר אפשרי, כיון שכולם מתחברים.

לגבי החקירות, האחת עשרה, השתים עשרה, השלוש עשרה, האם הקטן מצטרף? והאם הגוי מצטרף? ומה הדין לגבי שני גויים? זה מתחיל בחקירה, של מהרי"ט אלגאזי בספרו שמחת יום טוב דף ר"י. הוא מסתפק, אם דין 'זה אינו יכול וזה אינו יכול', נאמר גם כאשר ישנו אחד שאינו בר חיובא, כי יתכן דלא ממעט קרא בעשותה רק כאשר שניהם בעונש, אבל אם אחד אינו בר חיוב, רק עליו מוטל שלא יניח שתיעשה המלאכה על ידו בשבת. והוא אומר שלא מצא גילוי לגבי הדין הזה.

אבל בספר אמרי בינה [דיני שבת סימן ל"ג דף מ"ג], הקשה על מהרי"ט אלגאזי, למה אתה אומר שלא מצאת לכך גילוי? הרי הסברא היא, כפי שאומר רש"י לגבי שנים שעשאוה, בגלל שזה לא דרך המלאכה, כיון שזה דבר קל, הוא לא שוקל הרבה, למה צריך שנים בכדי לעשות אותו, זאת לא הדרך, א"כ אותו הדבר בנ"ד, אם זאת אינה הדרך, מה איכפת לך שהשני הוא גוי או קטן? נכון שהוא לאו בר חיובא, אבל עשינו זאת לא כפי דרך המלאכה. כך הוא טוען. ולכן הוא אומר, כי הדבר פשוט, שבעצם זהו אותו הדבר.

גם בספר שו"ת יד סופר [סימן ס' אות ב'], הוא טוען את אותה הטענה. וז"ל, לפי דברי רש"י הנ"ל, יש לפשוט מה שמסתפק הגאון מהרי"ט אלגאזי זצ"ל בספרו שמחת יו"ט סי' נ"ט, בהא דקיי"ל שנים שעשאוה פטורים, בזה יכול וזה יכול, אי דווקא כששניהם בני חיובא, הוא דממעט קרא בעשותה, אבל כשאחד לאו

להרים את הכל ביחד. א"כ, הדבר הזה הוא בעצם מחולק לפרקים, אפשר לעשות אותו כל אחד בנפרד, אלא שאתם מרימים את הכל בבת אחת, ואתה רוצה לומר שזה נקרא 'לא יכול?' זה לא שאתה לא יכול, אתה כן יכול, רק שאתה רוצה להרים זאת יחד בבת אחת. אבל בעצם, דרך המלאכה הזאת היא, לחלק אותה לכמה חלקים.

דבר זה תלוי, בסברת רש"י שהבאנו לעיל. האם זאת דרך המלאכה, או שלא. אם נסתכל על זאת כך, דרך המלאכה במצב זה היא להרים כל 5 ק"ג בנפרד. ומה שאתה רוצה לחסוך זמן, או מאיזו סיבה אחרת, שבגללה אתה רוצה להרים את הכל בבת אחת, אי אפשר לומר כי כך היא דרך המלאכה, כי אדרבה זאת אינה דרך המלאכה.

ה"ה בנ"ד, לגבי חלוקת המסכתות, זה לא משנה אם המדובר במסכת שלימה, או חצי מסכת, או פרק אחד. לגבי כל הדברים האלה, הדבר מסתבר שהם אכן מצטרפים.

שאלה מהקהל: אולי יכול להיות, כי רק לגבי מסכת אחת, אי אפשר לצרף דפים, כיון שזה לא כל התורה שבעל פה. זה לא מצוה אחת, כמו בית המקדש או קופת גמ"ח. זה רק חלק, מהתורה שבעל פה. אבל לגבי ש"ס, יהיה אפשר לצרף כל דף, כי זה כל התורה שבעל פה, זה דבר מושלם.

תשובת מרן שליט"א: אבל דף, זה לא דבר מוגדר. זאת הנקודה. איפה שנגמר הדף למדפים, הוא היה חייב לעבור אל הדף הבא. אבל פרק שלם, זהו משהו מוגדר. אולי ישנו מקום, לומר כל מיני חילוקים כאלה, אבל לפי דבריו, הוא לא מסכים אפילו לגבי חצי מסכת, ואנחנו מדברים לכל הפחות על פרק אחד. אין הכי נמי, לגבי דף, אולי יש מקום

מוסכמת. ושיטת התוספות, אינה כמו רש"י. ובהמשך הוא כותב, וחזק מכל זה, דעת רש"י ז"ל קשה להבין, דהא הך קרא ד'בעשותה' לא כתיב גבי שבת כלל, רק אצל חייבי חטאות דכל התורה, ובכה"ת אין חילוק בין אורחא ללא אורחא. אמנם הוא מביא שם ביו"ד חלק ב' סימן מ"ח דף נ' הערה ד', שהפני יהושע כותב, כי 'זה יכול וזה יכול', נראה דאינו שייך בשאר כל האיסורים וכו', והוא מביא ראיה לכך. אבל שם בחלק א' הנז"ל, החלקת יואב מביא את דברי הר"ן, בעבודה זרה דף נ"ט, לגבי ייןנסך שכח ישראל וגוי אינו אוסר וכו'. יוצא שדין זה אינו דוקא לגבי שבת, אלא גם לגבי הדברים האחרים.

נמצאנו למדים כי לדעת רש"י, כי 'זה יכול וזה יכול', וכן 'זה אינו יכול וזה אינו יכול', הדבר תלוי האם זה אורחיה, או לאו אורחיה. דברי רש"י הללו, מובאים להלכה ע"י הגר"ז, בשו"ע שלו, הנקרא שלחן ערוך הרב. וכן במשנה ברורה, ובכף החיים. הם מעתיקים, את דברי רש"י הללו. גם הר"ן, לגבי המשנה במסכת שבת דף ק"ו ע"ב, בעניין צידה, כאשר שנים נעלו את הדלת וצדו את הצבי, רש"י אומר כי זאת היא הסיבה, שכך היא דרך המלאכה, כיון שהדלת לא נסגרת, רק ע"י שיעמדו שני אנשים, וכך הצבי ניצוד. גם הר"ן שם, העתיק זאת. מצד שני, בעל הלבוש, לא העתיק את הטעם הזה. הרי בדר"כ, הלבוש מסביר את הטעמים של ההלכות בשלחן ערוך. יתכן כי בכוונה, הוא לא העתיק את הטעם של רש"י. אולי הוא סובר כפי שאמרנו בשם החלקת יואב, שהטעם של רש"י איננו מוסכם. והוא גם מביא ר"ן במסכת עבודה זרה, שם נראה דלא כשיטת רש"י הזאת, וכאמור. א"כ לכאורה, ישנה סתירה. הר"ן במסכת שבת, מעתיק את הטעם של רש"י. ובמסכת עבודה זרה, הר"ן אומר לא כדעת רש"י. כיצד הדבר מובן? אלא, צריכים לדעת כלל. הרבה פעמים,

בר חיובא, כגון נכרי או קטן, לא ממעט קרא וחייב עיי"ש. אבל לדברי רש"י, דטעמא דזה יכול וזה יכול דפטור, דלאו אורחיה למעבדה בתרי, א"כ לא איכפת לן במה שהשני אינו בר חיובא, ותליא רק אם דרכו בכך או לא. א"כ, גם לדעתו זה אותו הדבר זהו אותו הדבר. [לכאורה יש ראיה מדין תינוק, שהוא חי הנושא את עצמו, אם הנדון מצד שנים שעשאוה, עיין תוספות שבת בדף צד. ד"ה שהחי. הרי שזה שייך אף כי הוא לא בר חיובא]

בהמשך דבריו, הוא נכנס גם לנושא חקירה החמש-עשרה שדיברנו, בעניין שיעור מלאכת בונה, שהרי שיעורו בכל שהוא? הוא טוען, נכון שבלא"ה המלאכה היא בכל שהוא, והוא היה צריך להתחייב, אבל לפי הטעם של רש"י, זאת לא דרך המלאכה. אם כן, זה לא שע"י שנים, הדבר מצטמצם, וכל אחד עשה פחות מן השיעור. אלא שזה נקרא, שלא עשית את המלאכה.

אולם הכל בנוי, על דברי רש"י האומר, כי כל הסברא היא, האם זה אורחיה, או שזה לאו אורחיה. אם הדבר כך, אזי לכאורה אי אפשר להשוות זאת בכלל לעניין חבורת ש"ס. וכי אורחיה של לימוד הש"ס הוא, לסיים אותו עשרה או חמישים אנשים? זה לאו אורחיה. הרי בדרך כלל לומדים את המסכת, באופן הרגיל. ממילא, אולי ההשוואה כאן, לא היתה ברורה. לפי זה, אזי בעצם 'שדי ביה נרגא'.

דהיינו לפי רש"י, שהטעם של 'זה אינו יכול וזה אינו יכול' הוא מפני שזה לאו אורחיה, שכך היא דרך המלאכה, להרים דבר כבד על ידי שני אנשים, א"כ הדבר אינו דומה לחבורת ש"ס, ואי אפשר להשוות בין הדברים.

אבל ברוך ה', מצאתי לכך פתרון. בספר חלקת יואב [או"ח סימן י"ד דף כ"ח, בהערה שבשולי הדף] כתב, כי דעת רש"י בעניין זה, איננה

הר"ן מעתיק את דברי רש"י, אפילו אם אינו סובר כמותו. אבל במקומות האחרים, כאשר הוא דן בדבר בעצמו, הוא יכול לומר מהלך אחר. לכן, אין קושיא מכך. ומכל זה נתבררה התשובה לחקירה הארבע-עשרה.

לגבי העניין של שני גויים, דן בכך בספר חזון עובדיה נחלק ג' הלכות שבת דף תנ"ז. וז"ל, שנים שעשאוה פטורים. אם שני גויים מוציאים לרשות הרבים כיכר אחת, על פי אמירת ישראל, הוי שבות דשבות. שבות של אמירה לגוי, ושבות של שנים שעשאוה פטורים. ובסוף הוא אומר, כיון שעיקר הטעם בגלל שזה לאו אורחיה, כמו שמבואר ברש"י, אז מה איכפת לנו שהוא לא בר חיובא. לפי זה, אם נלך לפי הטעם הזה, גם שני גויים שעשאוה, זה רק משום שבות, אמירה להם שבות, אז הוי שבות דשבות, ובמקום מצוה מותר. דהיינו, מה איכפת לנו, ששני גויים לאו ברי חיובא? כיון שזה לא דרך המלאכה, נראה שאפשר להתיר זאת. כך המסקנא שלו.

אבל לפי מה שאמרנו, הדבר איננו פשוט. כלומר, הוא סמך על דברי רש"י, כביכול שזהו דבר מוכרח. כי לפי רש"י, זהו הטעם. אבל אם דברי רש"י הללו אינם מוסכמים, א"כ יוצא שהטעם אינו האם זה אורחיה או לאו אורחיה, אלא שזאת גזירת הכתוב. הרי בגמרא שם, לומדים זאת מן הפסוקים. וגזירת הכתוב, לא נאמרה על גויים. היכן שנאמרה ההלכה, שם היא נאמרה. דהיינו, אנו חוזרים אל הספק של מהרי"ט אלגאזי. הוא מסתפק, לגבי אחד שאינו בר חיובא. הפסוק חידש, על שני ברי חיובא. אבל אם אינו בר חיובא, מנין לך? ממילא יוצא, כי גם בנ"ד, אין שום ראיה, אלא רק לפי רש"י, והרש"י הזה איננו מוסכם. ממילא, ירדה ההוכחה של בעל חזון עובדיה. גם כל האחרונים שדנו בכך, זה על פי דברי רש"י הללו, כמו שהזכרנו.

ברצוני לסכם את העניין, בכדי שיהיה ברור. ברוך ה', ענינו על 15 חקירות, בנושא הזה. והמסקנא היא, שהדבר חשוב מאוד, לעשות חבורת ש"ס. לא רק מבחינת עניין האחדות, זהו עניין לכשעצמו, אלא גם מן הבחינה ההלכתית, יש לכך בסיס ויסוד לומר, שכאשר החבורה מתאגדת ביחד, ומתכננים לסיים את הש"ס, וכן להקים קופת גמ"ח משותפת, אזי פירושו שנחשב לכל אחד, כל הלוואה שנעשית, יש לו את הזכות, כאילו שהוא בעצמו נתן את כל ההלוואה. אם בגמ"ח הזה, מחלקים הלוואות למאה אנשים, והוא בסה"כ תרם אלף שקל, ובגמ"ח הזה יש מאה אלף שקל, אתה יש לך חלק בכל הלוואה שיוצאת. כיון שהגמ"ח הוקם על ידי צירוף כל אחד ואחד שתרם, א"כ לכולם, כל הזכויות של הגמ"ח, נחשב לכל אחד בפני עצמו. כמר כן, לגבי כתיבת ספר תורה בשותפות. ואותו הדבר לגבי חבורת ש"ס, שבסיום הש"ס הזה, יש לכל אחד חלק.

שאלה מהקהל: גם בקטן?

תשובת מרן שליט"א: לגבי קטן, לא. עדיף שלא. כי יש בדבר ספק. הרי זאת היתה אחת הנפק"מ, כי הקטן שמצטרף, אינו חייב במצות תלמוד תורה. כפי שהדבר, לגבי הלכות שבת. הדבר תלוי בחקירת מהרי"ט אלגאזי שאמרנו, לגבי מי שאינו בר חיובא. לכן, שהקטנים לא יצטרפו לכך.

חשוב מאד, לעודד את העניין הזה. ואותו הדבר, לגבי כל המצוות האחרות. כדאי שכולם יתעודדו ויתעוררו, ויעשו כהנה וכהנה, ושנזכה להגדיל תורה ולהאדירה, אבי"ר.

שאלה מהקהל: בעניין הדלקת נרות חנוכה, אם מדליקים את המנורה בתוך מתקן זכוכית, וכאשר אני פותח את חלון המתקן בכדי להדליק, ברגע ההדלקה, אם הייתי משאיר

תשובת מרן שליט"א: אם אתה מדבר לגבי הכוונות, בכך שמא אתה צודק. אולי אמרת כאן, רעיון יפה. הזכרת לי משהו. הרי דיברנו בעבר, כמדומני כמה פעמים, בעניין י"ג מדות, לגבי מה שכתוב (בגמרא ראש השנה דף ט"ז) כי ברית כרותה לי"ג מדות שאינן חוזרות ריקם, כפי שנאמר 'הנה אנכי כורת ברית'. הדבר בטוח, שהתפילה הזאת צריכה לעזור. אבל שואלים, כי במציאות, הרבה פעמים היו צרות, ואמרו י"ג מדות, והדבר לא עזר. הרבה מפרשים אומרים, כי התשובה לכך היא, שכתוב 'עשו לפני כסדר הזה'. כלומר, לא העיקר לומר את י"ג מדות, אלא צריכים לקיים אותם. כגון, 'רחום וחנון', זאת רחמנות, וחסד, ואמת וכו'. אבל לצערנו, מי יכול לומר שהציבור הם כאלה? אבל יש כאלה האומרים, בסדר, בשביל זה צריכים עשרה אנשים. האחד הוא רחום, והשני הוא חנון, והשלישי גומל חסדים, והרביעי אמיתי ולא משקר וכו'. וביחד, אפשר לצרף את כולם. ישנו צד כזה. שע"כ תהיה לכולם הזכות הזאת. אני מסכים איתך עכ"פ שיתכן הדבר.

בתפילת שמונה עשרה, כל אחד חייב לומר את הכל. אבל לגבי הכוונות, אפשר להתחלק, יעשו הסכם, כפי שאמרנו בהתחלה בשם מהרי"ן, על אדון העולמים בעל הרחמים, שזה ר"ת אהב"ה. אם מתאחדים במצוה, ושיהיה לך חלק בזכות הזאת, אולי יש בכך 'זה אינו יכול וזה אינו יכול', וע"י הכוונה של כולנו, אנחנו נתאחד ונקיים ואהבת לרעך כמוך, והזכות הזאת תעמוד לנו.

שאלה מהקהל: לגבי התהלים המחולק, כיצד נגדיר אותו?

תשובת מרן שליט"א: זה נקרא 'זה אינו יכול וזה אינו יכול', כי בזמן הזה שקבעו לסיים אותו, כגון אם ישנו חולה ורוצים לגמור את כל ספר תהלים עד הלילה, אני לא אספיק

אותו פתוח, הנרות היו כבים. ולאחר שסגרת, זה לא נכבה. כמו כן, אם ישנם בבית ילדים קטנים, שאני יודע שאם אשאיר את המתקן פתוח, הם יכבו את הנרות. האם צריך לחזור ולהדליק, והאם עם ברכה או בלי ברכה.

תשובת מרן שליט"א: לפי אלו הסוברים, שלא איכפת להם, בזה שרק ע"י הסגירה נמנע הכיבוי, כי כך זאת דרך ההדלקה, שפיר. אבל לפי מה שאנחנו סוברים, זה לא טוב. הרחבנו בס"ד במאמר הנרות הללו, בסופו. ומסתבר כי גם לגבי הקטנים, זהו אותו הדבר. אם אתה בטוח, שתבוא הרוח, או שיבואו קטנים, והנרות יכבו. או אם יבואו בעלי חיים, ויעיפו את הנרות. אם לפי המצב הזה, לא ראוי לדלוק במשך חצי שעה, זה נקרא שלא הדלקת.

שאלה מהקהל: אבל הרי הארגז סגור?

תשובת מרן שליט"א: נכון, אבל הוא סגר אותו, רק אחרי כן. בשעת ההדלקה, הוא לא היה סגור. צריך לעשות באופן כזה, שבשעת ההדלקה הנרות יוכלו לעמוד ברוח מצויה.

שאלה מהקהל: צריך לברך שוב?

תשובת מרן שליט"א: קשה לענות על כך כעת, כיון שיש בכך חילוקי דעות. שידליק בלי ברכה.

שאלה מהקהל: לגבי העניין דלעיל, האם אפשר גם להתפלל בדרך הזאת? דהיינו, כל אחד יאמר ברכה אחת, מתפילת שמונה עשרה?

תשובת מרן שליט"א: לא. אלו ברכות לבטלה. הדבר אינו שייך. הרי אמרנו, כי זה רק כאשר 'זה אינו יכול וזה אינו יכול'. אבל בנדון זה, מי אינו יכול להתפלל שמונה עשרה.

שאלה מהקהל: אף אחד לא יכול לכווין, בכל תפילת שמונה עשרה.

להשאר שם ולשמור על המנורה. אבל הוא לא יכול לשמור, הוא צריך לצאת וללכת, והוא יודע שהקטנים יכבו אותה. המדובר על האופן הזה. גם לגבי הרוח, יכול להיות שאם האדם יעמוד ויגן, לא תהיה הרוח. אבל אינו יכול לעמוד שם כל הזמן, לעצור את הרוח בגופו.

שאלה מהקהל: אבל ישנו ארגז?

תשובת מרן שליט"א: הרי כאשר אתה מדליק, אתה פותח את הארגז. במצב הזה של הדלקה, אם תשאיר את הארגז פתוח, הרוח תכבה את הנרות. אא"כ אתה יכול להדליק באופן כזה, שמצב ההדלקה ישאר כך, והנרות לא יכבו ברוח מצויה.

והרחמן ברוך הוא יקיים עלינו מקרא שכתוב, קומי אורי כי בא אורך וגו', ויעשה לנו נסים ונפלאות בקרוב, כשם שעשה לאבותינו. אכ"ר.

לומר זאת לבדי, אין לי זמן לכך, זה עסוק בעבודה שלו, והשני עסוק בלימוד בכולל, אין לי זמן לקרוא תהלים, אלא רק חצי שעה. זה נקרא, שאני לא יכול. לפי המצב הזה. כפי שאמרנו, לגבי מי ששם רק אצבע, ולכן הוא לא יכול להרים לבד את הקורה. נדון דידן זה כמו לשים אצבע.

שאלה מהקהל: לגבי 'עושה שלום', ראיתי כי מרן שליט"א כותב, כי אין צורך לומר את ההמשך, וינחמנו בציון ויבנה ברחמיו את ירושלם וכו'.

תשובת מרן שליט"א: נכון. אמנם בסיום שמונה עשרה, צריך לומר זאת. רק בסיום הקדיש, אין צורך לומר זאת.

שאלה מהקהל: השאלה שלי, האם צריך לומר בסוף, ואמרו אמן.

תשובת מרן שליט"א: לא. נוסח מהרי"ץ זיע"א בכת"ק הוא כך, עושה שלום במרומיו, הוא ברחמיו יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל. זהו הנוסח. וכמובן בלי המלים 'ואמרו אמן'. כמו כן, בלי המלה 'ובחסדיו'. רק בסיום תפילת שמונה עשרה, מזכירים את ההמשך, וינחמנו בציון ויבנה ברחמיו את ירושלם וכו', כיון שהתפילה היא כנגד הקרבנות.

שאלה מהקהל: לגבי התשובה למי ששאל קודם בעניין נרות חנוכה, אולי ישנו הבדל בין הרוח לבין הקטנים. כי לגבי הרוח, אמנם היא תתכבה. אבל לגבי הקטנים, אם הוא ישאר שם ליד הנרות, הם לא יכבו.

תשובת מרן שליט"א: הוא מתכווין, באופן שהוא לא יכול לשמור. נכון שישנה עצה,

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך. השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו. לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון. ניתן להקדיש את הוצאת השיעור לע"נ, או לרפואה, הצלחה ופרנסה טובה. פרטים בטלפון: 050-4140741